

UYGURCADAKİ ÇİNCE KELİMELER ÜZERİNE*

ARSLAN ABDULLAH

Son yıllarda yurt içi ve yurt dışındaki bazı ün kazanmış “dilciler” Uygurcadaki Çince alıntı kelimeler hususunda “ilmî makaleler” yayımlayıp yurt içi ve yurt dışında çok kötü hava estirmektedirler. Bunun tipik örneği olarak yardımcı akademisyen Chen Zong-zhen’in “Uygur Diline Girip yerleşen Eski Çince Kelimeler Üzerine Bir Araştırma” (“Millî Til-Yezikka Ait Tetkikat Makaliliri Toplimi”, Qinghai Milletler Neşriyatı, 1982), Zhao Xiang-ru Efendi’nin “Uygurcadaki Eski Çince Kelimeler” (*Til ve Tercime*, 1986, Sayı: 2, Çince neşri), Morikazu (Japonyalı)’nın “Uygurcadaki Çince Alıntılar” adlı yazılarını göstermek mümkündür. Çünkü bu yazılarda Uygurcadaki “*ayamak, küçük, çong, kûngır, tik, tokumak, kimhap, yamamak, yeñ, tañ, yemlemek, yanmak, tammak, kamamak, konmak, deñsemek, çek, çekmek, çakmak, çak, çet, san, kazmak, beg, koñka / kuñku, kuçu, küy, çillamak, kap, çañ, teñ, sılık, keñ, tola, sin, kem, palak, şor, sır, polu, kolamak, çala, yuñ, söser, koza, kuv, pütme, düvilemek, guppañçi, sizğuç, çar, cam, şayi, şir, şota, şoyna, memnun, cim, şum, döñ, tunmak, zembil, gelvir, küye, kava, tavar, yava, uva, teñlemek, ün, damolla, dañk, daraza, guduñlamak, pañ-puñ, soymak, sevze, taraza, taz, tuğ, vayyey, şudiger, yavuz, yeza, gaz, gıza, gulamak, eltere, endize*” gibi pek çok kelimeye hiçbir dayanağı olmadan Çince-den alınmıştır diye hüküm verilmiştir. Hakikatte, bu kelimelerin hiçbiri Çince olmadığından, üstelik müelliflerin bu kelimeleri Çince-den alınmıştır demesinde hiçbir ilmî dayanağı olmadığından buna ayrıca yazı yazıp tepki göstermek lüzumsuzdu, ancak böyle temelsiz iddialara tepki göstermemek çoğu hâllerde onu kabul etmek anlamına geldiği için, özellikle bu müelliflerin bunun gibi uygun olmayan fikirleri sürekli ortaya atıp boşuna zahmet etmemesi için yukarıda bahsedilen Çince kelimelerden birkaçı üzerinde duracağım.

Bilindiği gibi, bir millî kültür kendi gelişim süreci içerisinde çeşitli sebeplerle diğer milletlerin kültürlerini belirli ölçülerde kabul eder ve böylece kendini yavaş yavaş zenginleştirir ve yükseltir. Dil, kültür alış verişinde köprü rolü oy-

* Bu yazı 1987 yılında Urumçi’de yayımlanan Uygurca *Til ve Tercime* dergisinin 12. sayısından alındı.

nadığından muhtelif kültürler arasındaki etkileşim mutlak surette dile de yansır. Bunu daha da açarsak, iki tür kültür birbiriyle temasa geçtiği zaman, doğal olarak, bir taraf öteki taraftan yeni kavram ya da yeni şeyleri alır. Eğer alıcı tarafın dilinde bu yeni kavram ve şeyleri ifade edebilecek kelimeler yoksa, derhal karşı tarafın dilinden doğrudan ya da kendi dilinin özelliklerine göre kelime alır. Bu tür kelimelere alıntı kelimeler denir. Zengin ve çok yönlü Uygur kültürüne tarihî açıdan bakacak olursak, tarihin muhtelif dönemlerinde onun da diğer milletlerin kültürlerinden çeşitli unsurlar aldığını, ayrıca Uygurcamın Çin ve diğer milletlerin dillerinden kelime almak suretiyle kendini sürekli zenginleştirdiğini görürüz. Ancak diğer dillerden alınan kelimelerin kökenini doğru tahlil etmek, sayısını ve alınan dönemini tespit etmek, alıcı milletin ne zamandan itibaren hangi milletten etkilendiği ve ne derecede etkilendiği gibi önemli meseleleri bilimsel yaklaşım içerisinde açıklamakla doğrudan ilişkili olduğundan, bu bizim çok dikkatli davranmamızı gerektirir. Ne yazık ki, Zhao Xiang-ru ve Chen Zong-zhen Efendi bu talepten çok uzakta kalmışlardır.

Malûm olduğu üzere, dil unsurları ses ile anlamın birleşmesinden meydana gelir, ancak hangi sesin hangi anlamla birleşmesi meselesinde kesin bir kural yoktur. Onun için aynı anlam değişik dillerde değişik seslerle ifade edildiği gibi, farklı veya aynı anlamlar aynı ya da birbirine yakın seslerle de ifade edilebilir. Yani akrabalık ilişkisi olmayan dillerde de bazı kelimelerin ses bakımından birbirine benzemesi normal hâdisedir. Bu dilcilikten haberi olan herkesçe bilinen temel bilgidir. Ancak Zhao Xiang-ru Efendi kendi yazısında bu noktadan uzaklaşarak Uygurcadaki bazı kelimelerin ses yönünden Çincedeki bir kısım kelimelere benzemesini Uygurcadaki Çince alıntıları tespit etmenin tek ölçüsü olarak görmüştür. Meselâ, Uygurcadaki “kɨ̃n” (kɨ̃nğirdaki kɨ̃n) kelimesi Çincedeki “ 倾 ” kelimesinden gelmiştir. Çünkü “ 倾 qīng”in eski Çincedeki okunuşu “去管切”, yani “king” dir vb. gibi.

Zhao Xiang-ru Efendi yazısının başında Uygurcadaki *aya* kelimesini Çincedeki “ 爰 ài” kelimesinden gelmiştir diye hüküm vermiş ve bu hükmünün doğruluğunu ispatlamak için “ *aya* kelimesinin kökü *ay* idi, ona getirilen *a* fiil yapan ektir; 爰 in eski Çincedeki telâffuzu ‘乌代切’, yani ‘uai’ (‘ai’e yakın oku-

nur) olup aslında ‘üzülmek, acımak’ anlamlarını ifade ediyordu” der. Evet, Uygurcadaki *ay* kelimesi eski Çincedeki “愛 ài”den gelmiştir diyelim, ancak alıntı kelimeleri doğru ifade etmede çok gelişmiş Uygur dilinde *e* sesi varken atalarımız niçin “ài” (ey okunur-aktaran)’ni *ay* diye almış acaba? İkinci olarak, eğer *aya* kelimesinin kökü *ay* ise, bunun ispatı için hangi yazılı belge, hangi sözlüğü göstermek mümkün? Üçüncü olarak, *ay* kelimesine *-a* getirilip fiil yapıldıysa *ay* kelimesi hangi kelime grubuna aittir? Dördüncü olarak, “愛 ài” kelimesinin eski Çincedeki anlamı müellifin ifade ettiği gibi değil, aksine “sevmek, hoşlanmak”tır.

Zhao Xiang-ru Efendi yine tereddütsüz bir şekilde Uygur dilinin temel kelime hazinesindeki *çoñ* kelimesini Çincedeki “蕙 zhuǎng”dan, *kiçik* kelimesini Çincedeki “季 jì”den gelmiştir diye yazar. Bilindiği gibi temel kelime hazinesi bütün sözlük dağarcığının merkezi olup, genellikle, bir dili konuşan halkların gündelik yaşamıyla ezelden sıkı sıkıya bağlı nesnelere, yani birçok doğa olayları, insan organizmi, akrabalık ilişkileri, yer ve yön, zaman, sayı, çalışma aletlerini ve diğer nesnelere hareketi ve hacmini ifade eden kelimeleri içine alır. Uygur dilinin temel kelime hazinesi de bundan istisna değildir. Elbette, nispi sabitliği olan temel kelime hazinesinin toplumun gelişmesiyle yavaş da olsa değişeceğini, hatta yabancı dil unsurlarını kabul edeceğini itiraf etmek lâzım, ama bu tür hâdise tarihî koşullara bağlıdır. Meselâ, İslâm dininin Uygurlara Arap-Farslar aracılığıyla intikal etmesi neticesinde Arap-Fars dili belli bir süre üstünlüğe sahip olmuştu. Sonuçta, Arap-Fars dillerinin pek çok unsuru Uygur dilince benimsendi. Bu cümleden Fars dilindeki *nan* kelimesi eski Uygurcadaki *ekmek* kelimesinin yerini alarak temel kelime hazinemize girmiştir. Ama tarihte Çincenin Uygurcaya o kadar büyük ölçüde tesir edecek imkânı olmamıştır. Onun için Zhao Xiang-ru Efendi *kiçik*, *çoñ* gibi Çince kelimelerin hangi dönemde, hangi şartlar altında Uygurcaya alındığını izah edememiştir. O, Uygurcadaki *kiçik* kelimesinin kökü *ki*’dir, ona ilâve edilen *-çik* ise, kelimenin küçültme şeklini yapan ektir; *ki* kelimesi eski Çincedeki “季 jì” kelimesinden gelmez der. Eğer *kiçik* kelimesinin kökü *ki* ise, bunu ispatlamak için hangi yazılı belgeleri göster-

mek mümkün? Bildiğimiz kadarıyla, eski Çincedeki “季 jì” kelimesinin telâf-fuzu “居悸切”, yani *gi* olup “sonuncu, küçüğü” anlamlarına gelmektedir. Mese-lâ, “季弟 年十五 küçük kardeşim / kardeşi Gen 15 yaşına girdi.” “季月 mevsimi-nin son ayı” gibi. Eğer Uygurcadaki *kiçik* kelimesi Çince *gi*'den gelmişse, Uy-gurcada *g* sesi varken neden *gi*'yi *ki* şeklinde almışlardır? Eğer önce *gi* şeklinde alınmış, daha sonra *ki* olarak değiştirilmişse, bu değişme ne zaman olmuştur? Peki, biz Uygur halkıyla Çin halkının tarihteki çeşitli ilişkilerini göz önüne alıp bir adım daha geri giderek Uygurcadaki *kiçik* kelimesini Çince'den alınmıştır di-yelim, ama Çinlilerle pek sıkı ilişkisi olmayan Avrupa'daki Türklerin dilindeki *küçük* kelimesi, Çinlilerle ilişkisi olmayan Hakasların dilindeki *kiçig* kelimesi nereden gelmiştir?

Zhao Xiang-ru Efendi yine bir çok kelimenin Çince'den girdiğini, yani “sa-bah” anlamındaki *tañ* kelimesini Çince “旦 dàn” dan; “bilmem” anlamındaki *tañ* kelimesini Çince “瞠 chēng”den; “bağlamak, yüklemek” anlamlarını ifade eden *tañ* kelimesini Çince “繫 téng”den gelmedir demek için Uygurcadaki bu kelimeyi çok anlamlı kelime olarak gösterir. Bilindiği gibi, çok anlamlı kelime-ler ile eşsesli kelimeler aynı fonetik şekiller vasıtasıyla farklı anlamları ifade eden dil unsurları olsa da, onlar kendilerine özgü özellikleriyle farklılık arz eder, yani çok anlamlı kelimeler bir kelimenin farklı bir kaç anlama sahip olması de-mektir, eş sesli kelimeler farklı anlamlara gelen birkaç kelimenin aynı fonetik şekle sahip olması demektir. Onun için, çok anlamlı kelimelerin anlamları ara-sında tabii ilişkiler vardır ve bunlar bir anlam esasında anlam genişlemesinden meydana gelir. Eş sesli kelimeler aynı fonetik yapıya sahip olsa da, anlamları arasında bir ilişki olmadığından ortak bir temele de sahip değillerdir. Fonetik ya-pıları aynı, ama anlamları farklı kelimelerin çok anlamlı kelime ya da eş sesli ke-lime olduğunu ayırmanın önemli çarelerinden biri onların ifade ettikleri anlam-lar arasında bir anlam genişlemesi hâdisesinin olup olmadığıdır. Eğer anlam ge-nişlemesi olmuşsa onun esas anlam ile olan yakınlık derecesine bakmaktan iba-rettir. Bu, dilcilikte temel bilgidir. Ancak Zhao Xiang-ru Efendi bu noktayı ih-mal ederek anlamları bakımından hiçbir mantıklı ilişkisi olmayan yukarıda bah-sedilen üç eş sesli kelimeyi yanlış hâlde çok anlamlı kelime olarak göstermiştir.

Zhao Xiang-ru Efendinin bu tür fikirlerine epey rastlamak mümkün. Meselâ, o Uygurcadaki *sökmek* kelimesini Çince “ 斥 chî”den geldiğini söyler ve bunu ispat etmek için Uygurcadaki *çakmak* fiilini *sökmek* fiilinin telâffuzdaki değişmiş şekli (diğer bir varyantı) der. *Çak-* fiili ile *çekin-* fiilini karıştırıp *çak-* fiiline *-in* eki getirilirse “çekinmek” anlamını ifade eder; Uygurcadaki *kozğa-* fiilinin kökü olan *koz-* kelimesi *kazmak* fiilinin telâffuzdaki değişmiş şeklidir vb. gibi Uygur dili gerçeğine tamamen ters şeyleri ileri sürmüştür.

Chen Zong-zhen Efendi de yazısında Uygurcadaki *beg* kelimesini Çincedeki “ 伯**ä**i”den gelmedi der. Hakikatte bunun tam tersi olduğunu Tayvanlı Liu Yitang Efendinin *Uygur Araştırmaları* adlı eserindeki şu deliller ispat eder: “ 伯克**ä** b**ä**ikè” kelimesi Çince değildir, aksine Türkçe kelimenin ahenk tercümesidir... Bu kelime Doğu Türk dilinde *big*; Türkmen dilinde *beg*; Kazak ve Kırgız dillerinde *bek*, *biy*, *be*; Uygur dilinde *bay*, *beg*; Türk dilinde *bey*, *biy*, *pi*, *bi*, *bek*, *beg* denir; Batı âlimleri genellikle ahenk tercümesine göre *beg*, *bek* diye yazar. *Beg* kelimesinin Moğolca *begi*, Jüence *bogin* ve Mançuca *beyle* kelimeleriyle ilgisi vardır... Çin kaynaklarında *beg* kelimesi “ 伯克 b**ä**ikè” diye tercüme edilmesinin yanı sıra “ 孛可 b**ä**ikè”, “ 孛阔 b**ä**ikuò”, “ 别吉 biéjǐ”, “ 别乞 biéqǐ” diye de tercüme edilmiştir. Bunların hangisi olursa olsun, hepsi *beg* kelimesinin ahenk tercümesinden ibarettir.” Demek ki, Uygurcadaki *beg* kelimesinin bütün Türk dilleri, hatta Altay dilleri için ortak olması ve Çince “ 伯克 b**ä**ikè”, “ 孛阔 b**ä**ikuò”, “ 孛可 b**ä**ikè”, “ 别乞 biéqǐ”, “ 别吉 biéjǐ” şeklinde değişik yazılmış olması Chen Zong-zhen Efendinin hükmünün yanlış olduğunu açıkça göstermektedir.

Chen Zong-zhen Efendi yine Uygurcadaki *koza* (kuzu) kelimesini Çince “ 羔子 gāozǐ” kelimesinden gelmedi der.

Herkesin malûmudur ki, Uygur halkı eskiden şarkı ve dansta yetenekli, çalgı aletleri bakımından zengin olup, müzik sanatındaki harikalarıyla ülkemizin ve Asyada’ki pek çok ülkenin müzik kültürüne büyük katkılar sağlamış ve uluslar arasında yüksek itibar sahibi olmuştur. Han döneminde Kïsen (Kuçar)’lilerin icat ettikleri balaman (𐰇𐰣𐰆 bili), beş telli berbap gibi çalgıların iç bölgelere ka-

dar yayıldığı, Han Gao-zu döneminde Udun (Hoten) nağmelerinin Chang-an sarayına kadar ulaştığı, Han Ling-di döneminde batı bölgesinin kungkusu ve danslarının Chang-an'da yaygınlaştığı, Han Linq-di'nin Uygurca giysi, Uygurca çadır, Uygurca yatak, Uygurca sandalye, Uygurca yemek, Uygurca kungkusu, Uygur neyi, Uygur danslarına çok merak saldı ve başkentteki aristokratların da bu modaya ayak uydurmaya çalıştıkları, eski Küsen orkestrasında, hatta eski Hindistan orkestrasında bile olmayan 11 çeşit çalğının yanında kungkununda bulunduğu, Tang dönemindeki ünlü neyçi Li Mu'nun hocasının da Küsenli olduğu, Kuça Ming Öy (Buda Tapınakları)'deki tahta oymadan 5. yüzyıla ait kungku resminin ve Hotenden kungku çalan çamur bebeğin bulunması, bazı eserlerde "kōnghóu" kelimesinin Türkçeden alınmıştır diye açıklanması, "Küsen müzikleri"nin Doğu Jin döneminden itibaren iç bölgelere ulaşıp sadece saray müziklerini değil, halk nağmelerini de büyük ölçüde etkilediği; yalnız müzik icra etmede, şarkı söylemede ve dans etmede değil, hatta güftelerde ve dramlarda da etkili olduğu; Özellikle Tang döneminde yüzlerce Uygur nağmesinin aynen benimsendiği; nasıl bugün Avrupa desko müzikleri ve dansları moda olduysa, o dönemde de Uygur dans müziğinin aristokratlardan sade sivillere kadar herkesin heveslendiği moda hâline gelmesi; bu durum karşısında Li Bai, Bai Jüty, Liu Yüxi gibi ünlü şairlerin:

*Sabah duyup horozun öten avazını,
Loyang şehrinde herkes öğrenir Hu* sazını (Wang Jian).
Oldu Uygurca süslenmek kadın kızların meşğuli,
Büyük maharet sayıldı çakmak sazı Uygurlar gibi.
"Simurg ateş" in sedası ezgiyle okunsa eğer,
Ruhu okşar haz verip "Yeni Bahar Nağmesi".
Ata Uygur gibi binmek, süs takı, dil öğrenmek,
Oldu çılğın bir moda bu elli yıldan beri" (Yuan Jin).
"Şahimiz giderken gezi, tören, bayrama,*

* Buradaki "hu" kelimesi Uygurları ifade eder.

Refakatçi hanımlar belirlenir evvela.

Bindiği Uygur atı, Uygur libası giydiği,

Bu libasta cilve eder dal gibi ince belleri” (Hua rui) gibi güzel mısraları yazması ve diğer kaynaklar Uygur sanatının o dönemde mutlak üstünlüğe sahip olduğunu ve Uygurca *kungku*, *küy* kelimelerinin Çince den alınmıştır fikrinin tam aksini göstermiyor mu?

Zhao Xiang-ru, Chen Zong-zhen ve Morikazular yine Uygurcaya diğer dillerden alınan birçok kelimeyi Çince den alınan kelimeler listesine sokmuşlardır. Yani Farsça *kimhap* kelimesini Çince “锦合 jǐnhé”den, Arapça *şaf* kelimesine Çince “十 shí”den, Rusça aracılığıyla giren *çek* kelimesini Çince “拆 chāi”den, Farsça *kem* kelimesini Çince “欠 qiàn”den, Arapça *şum* kelimesini Çince “匈 xiōng”den, Farsça *şor* kelimesini Çince “硝 xiāo”den, Sanskritçe *pusar* (Bodhisattva) kelimesini Çince “菩萨 púsà”den. Arapça *burhan* kelimesini Çince “佛 fó”den, Farsça *cam* kelimesini Çince “盞 zhǎn”den, Arapça *dammolla* kelimesini Çince “大毛拉 dà máo lā”den, Farsça *daraza* (deraz) kelimesini Çince “大个子 dà gè zǐ”den, Farsça *kan* kelimesini Çince “矿 kuàng”den, Farsça *koza* (koze) kelimesini Çince “股子 gǔ zǐ”den, Mançuca *moden* (*mudan* “kanal, akıntı”) kelimesini Çince “牡丹 mǔ dān”den, Arapça *memnun*, *memnuniyet* kelimesini Çince “满(意) mǎn(yì)”den, Farsça *taraza* (terazi) kelimesini Çince “砵子 tuó zǐ”den, Farsça *şayi* kelimesini Çince “纱 shā”den, Farsça *şudgar* kelimesini Çince “休地 xiū dǐ”den, Farsça *endize* (endeze) kelimesini Çince “按底子 àn dǐ zǐ”den, Arapça *afyun* kelimesini Çince “鸦片 yā piàn”den, Farsça *şır* kelimesini Çince “狮 shī”den, Farsça *polu* (pilav) kelimesini Çince “筐箩 pō luo”den gelmedir diye yazarlar. Hatta Farsça *sebze* (sebzi) ve Arapça *gıza* (gıda) kelimelerini de Çince den alınmıştır derler ama, hangi Çince kelimeden alındığını gösterememişlerdir. Diğerlerini bir kenara koyup sadece “şır, polu” kelimeleri üzerinde kısaca duralım.

Bilindiği gibi, *şır* bir çeşit gayet güçlü yırtıcı hayvan olup, Afrika’da ve Asya’nın batı bölgelerinde yaşar. Ülkemizde aslında *şır* yok idi. Bu nedenle şırın diğer hayvanları avlama hareketini taklitten gelen *şır oyunu* da elbette diğer yer-

lerden gelmiştir. Daha açıkça söylessek, sır oyunu Tang döneminden önce Farslardan Küsen'e girmiş, sonra Küsenden ülkemizin iç bölgelerine ulaşmıştır. Bundan dolayı bugüne kadar sır oyunundaki baş rol oynayan delikanlıya Çincenin bazı dialekt ve şivelerinde “húrén 胡人” (Uygur) denir. Bu deliller *sır* kelimesinin Çince “獅 shī”dan değil, aksine “獅 shī” kelimesinin Uygurcaya Farsçadan giren *sır* kelimesinden alındığını kanıtlamaz mı?

Polu (pilav) kelimesinin Çinceden alındığını ileri sürmek hiç de mantıklı değildir. Çünkü *polu* (pilav)'yu kendinin en temel ve lezzetli yemek türlerinden biri diye bilen ve onun tüm çeşitlerini yapabilen Uygurlar nasıl olur da ezelden *polu* (pilav) diye bir yemek türü olmayan Çinlilerden bu kelimeyi almış olsun?

Chen Zong-zhen Efendi yazısının sonunda Uygurcadan da Çinceye kelime alınmıştır diye örnek olarak 亚克西 yàkèxī (yahşi), 亚夏 yàxià (yaşalı), 亚夏松 yàxi-àsōng (yaşasın), 巴郎 bāláng (hala “çocuk”), 洋冈子 yánggāngzi (kadın, karı), “ 俚郎 wēiláng” kelimelerini gösterir. Bilindiği gibi, farklı iki kültür, iki dil birbiriyle temasa geçtiği zaman ihtiyaca göre bir dilin öteki dilden alıp benimsediği kelimeler alıntı kelimeler sayılır. Aksine almaya ihtiyaç duyulmayan, fakat belirli edebî sanat maksadı ya da ifade etme ihtiyacıyla belirli kontekst veya belirli konuşma durumunda geçici olarak gözüken yabancı kelimeler alıntı sayılmaz. Onun için Chen Zong-zhen Efendinin yukarıda örnek olarak gösterdiği kelimelerin hiçbiri alıntı değildir. Eğer bu tür kelimeleri de alıntı sayarsak, bazı yazarların bazı özel koşullarda belirli maksat ya da ifade etme ihtiyacından dolayı eserinde kullandıkları herhangi bir yabancı kelimeye alıntı demek icap etmiyor mu? Meselâ, Lin Zexü'nün İli'ye sürüldüğü dönemde yazdığı bazı şiirlerinde nükte süsü vermek, bazı fikirlerini dolaylı ifade etmek maksadıyla bir çok Uygurca kelimeyi kullanmıştır:

«金各都从地窖埋
jīn gè dū cóng dì jiào mái

空囊楞腹不轻开
kōng xiāng léng fù bù qīng kāi

阿南普作巴郎普

ā nán pu zuò ba lán pǔ

秋久难寻避债台。

qiū jiǔ nán xún bì zhài tāi

《宗亲多半结丝萝，

zōng qīn duō bàn jié sī luó

数尺红丝散发拖，

shǔ chǐ hóng sī sǎn fà tuō

新帕盖头扶上马，

xīn pà gài tóu fú shàng mǎ

巴郎今夕捉袂歌。》

bā láng jīn xī zhuō yāng gē

《字名哈特势横写。》

zì míng hā tè shì héng xiě

《乌恰克中烧不尽。》

wū qià kè zhòng shāo bù jìn

《烧烟通水是麒麟。》

shāo yān tōng shuǐ shì qí lín

Bu misallerdeki 阿南 ānán (ana), 巴郎 bālang (bala “çocuk”), 普 pǔ (pul “para”), zhuō yānggē 捉袂歌 (yenge), 哈特 hātè (het “mektup”) 乌恰克 wūqiàkè (ocak), 麒麟 qílín (çilim) kelimelerinin Uygurca olduğu açıktır. Bu tür hâdise bizim klâsiklerimizin eserlerinde de rastlar:

“Bahar günleri gelmiş gidip juju,

Açsa hu'er yüzün dudakların yingtu”.

Bu misallerdeki *juju* (九九 jiǔjiǔ “dokuz çille”), *hua'er* (花儿 huā'ēr “çiçek”), *yingtu* (櫻桃 yīng táo “kiraz”) kelimelerinin Çince olduğundan şüphe yoktur. Ancak bunların hiçbiri alıntı değildir.

Kısacası, bir dildeki alıntıların menşeyini tespit etmek yüksek ilmî tavir gerektiren önemli araştırma konusudur. Onun için bununla ilgili araştırmalarımız mutlaka belgeye dayalı, inandırıcı, çıkardığımız sonuçlar şu anda vurgulanmakta olan milletlerin ittifakına faydalı olmalıdır. O zaman bilimsel araştırmalarımızı çağdaşlaştırmaya, yüksek maddî ve manevî medeniyet yaratmaya hizmet etme hedefine ulaştırabiliriz.

AKT. ALIMCAN İNAYET

***Türk Gençliği Kelime
Hazinesini
Zenginleştirmek İstiyor.***

TÜRK DİL KURUMU